

Datum
2025-09-22

Ert diarienummer
A2025/00273

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Handläggare
Marcus Carlbrand

Enhet
Ledningsstaben

Svenska Byggnadsarbetareförbundets yttrande över remiss

SOU 2025:25 Arbetslivskriminalitet – upplägg – verktyg och åtgärder – fortsatt arbete

Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Byggnads, har givits möjlighet att svara på remiss av SOU 2025:25.

Inledning

Precis som Delegationen mot arbetslivskriminalitet, delegationen, konstaterar i slutbetänkandet är byggbranschen en av de branscher som är särskilt drabbade av arbetslivskriminalitet. Byggnads har under många år bedrivit ett intensivt och målmedvetet arbete för att motverka och beivra den arbetslivskriminalitet som drabbar byggnadsarbetare i Sverige.

Byggnads kan inte nog understryka betydelsen av att delegationen tillsattes. Delegationens arbete har fått stor betydelse för etableringen av begreppet arbetslivskriminalitet i den svenska allmänheten samt för att ha klargjort och skapat uppmärksamhet kring omfattningen av problemen. Byggnads är väldigt tacksamma för att vi har fått vara delaktiga i delegationens arbete och känner en stolthet över det resultat som vi tillsammans har åstadkommit.

Delegationen har gjort viktiga avtryck och föreslagit en lång rad nödvändiga åtgärder. Byggnads anser emellertid att vi fortfarande befinner oss i inledningen av ett samordnat och gemensamt arbete mot arbetslivskriminalitet. Vi ser fram emot att vara engagerade i fortsatta initiativ och samarbeten i liknande anda och struktur som delegationen.

Tillsammans fortsätter vi kampen för ett gott arbetsliv, en trygg arbetsmiljö och rättvisa anställningsvillkor för alla som arbetar i Sverige.

Nedan följer en sammanfattning av Byggnads ställningstaganden avseende de förslag och analyser som är relevanta i förhållande till byggbranschen. Därefter följer en mer utförlig redogörelse av våra ståndpunkter.

Sammanfattning av Byggnads ställningstaganden

- Byggnads anser att delegationen beskriver byggbranschen på ett bra och i stora delar korrekt sätt i slutbetänkandet. Byggnads har även varit delaktiga i formuleringen av beskrivningen. Byggnads vill enbart kommentera ett stycke som ger en något felaktig bild. Under stycket om initiativ från branschen och det allmänna anges att Byggföretagen och Byggnads under senare år i sina

kollektivavtal har kommit överens om att införa olika mekanismer i syfte att komma till rätta med fusk kopplat till tillämpningen av kollektivavtalsvillkoren i entreprenadkedjorna. Det är ett korrekt påstående i sig. Det är också så att både Byggnads och Byggföretagen under lång tid har arbetat målmedvetet för att motverka arbetslivskriminalitet. Däremot beträffande de åtgärder som nämns, entreprenörsansvar för lön samt fördjupad kontroll av löner och andra ersättningar, är det inte helt korrekt att beskriva det som att Byggföretagen och Byggnads har kommit överens om dessa. Nämnda åtgärder har sitt ursprung i avtalsyrkanden som Byggnads har formulerat och genom förhandling fått Byggföretagen att acceptera. Beträffande entreprenörsansvaret var det till och med så att Byggnads behövde varsla om strejk innan en överenskommelse kunde nås.

- Byggnads delar delegationens bedömning om att det finns skäl att stärka skyddet för arbetstagare med arbetstillstånd i fall där arbetsgivare inte har tillämpat de anställningsvillkor som har varit en förutsättning för tillståndet.
- Byggnads tillstyrker förslaget om att en ny lag ska införas som ska gälla vid tvist om lön eller annan ersättning mellan en arbetsgivare och en utlänning som är eller har varit arbetstagare hos arbetsgivaren och som har eller har haft arbetstillstånd för det arbete som fordran i tvisten avser. Byggnads vill emellertid göra tillägget att beviskravet för arbetstagaren bör sänkas, när denne vill göra gällande andra anställningsvillkor än de arbetstillståndet grundades på. Beviskravet bör sänkas från att arbetstagaren ska visa att andra villkor föreligger till att denne ska göra andra anställningsvillkor sannolika. Vidare bör den anställningstid som presumeras utökas till att i stället omfatta hela den tid som uppehållstillståndet har varit giltigt.
- Byggnads tillstyrker förslaget om en sanktionsavgift för den som har tillämpat sådana arbets- och anställningsvillkor som har medfört att ett uppehållstillstånd för arbete har återkallats eller en ansökan om förlängt arbetstillstånd har avslagits.
- Byggnads delar delegationens bedömning om att det straffrättsliga skyddet mot arbetskraftsexploatering bör ses över. Exempelvis bör en ny bestämmelse om exploatering av utländsk arbetskraft införas.
- Byggnads tillstyrker de tre förslag som syftar till att stärka papperslösas möjlighet att få ut lön under förutsättning att förslagen utreds närmare.
- Byggnads tillstyrker förslaget om att höja, differentiera och indexera sanktionsavgiften i utstationeringsförordningen. Byggnads anser emellertid att sanktionsavgiften bör höjas ytterligare samt att det föreslagna taket om 200 000 kronor ska slopas. Något tak avseende sanktionsavgifter för företag som utnyttjar regelverket för utstationering av arbetstagare bör inte förekomma.
- Byggnads ställer sig likt delegationen bakom de förslag i SOU 2024:61 som syftar till att förbättra effektiviteten i systemet med personalliggare i skattelagstiftningen. Byggnads anser emellertid att en regelbunden elektronisk överföring av personalliggare till Skatteverket ska ske, i enlighet med det till nämnda utredning bifogade särskilda yttrandet från Skatteverkets expert.
- Byggnads delar delegationens bedömning om att förslagen i SOU 2024:61 om åtgärder för att motverka fusk och arbetslivskriminalitet vid utförandet av bland annat rot- och ruttjänster bör genomföras, samt att utredningens förslag borde ha gått längre när det gäller de uppgifter en utförare ska lämna i samband med en begäran om utbetalning från Skatteverket. Byggnads delar

vidare delegationen syn på förhållandet mellan integritetsaspekten och kravet på personalliggare i verksamheter som bedrivs i privata hushåll och som är föremål för skattesubventioner.

- Byggnads delar delegationens bedömning om att det inte är lämpligt att i Sverige införa straffbestämmelser om lönestöld enligt norsk förebild, samt att det finns skäl att överväga att införa en reglering med innebörd att den som träffar överenskommelse med en arbetstagare om att lön och andra ersättningar ska betalas tillbaka i efterhand eller att kvittning ska ske mot framtida lön ska kunna dömas till en straffrättslig påföljd.
- Byggnads anser att ett generellt beställaransvar avseende lön och anställningsvillkor bör utredas.
- Byggnads tillstyrker förslaget om att det bör utredas om näringsförbud ska kunna meddelas även på grund av andra regelöverträdelser jämfört med vad som gäller i dag.
- Byggnads anser att en återinförd revisionsplikt har utretts tillräckligt och bör genomföras av regeringen.
- Byggnads delar delegationens bedömning om att förutsättningarna för privata aktörer att inhämta information i syfte att granska och kontrollera leverantörer och underentreprenörer behöver förbättras.
- Byggnads anser likt delegationen att det finns skäl att se över om uppgifter, som i dag inte får lämnas ut på grund av sekretess, i större utsträckning ska kunna lämnas ut till enskilda. Exempelvis anser Byggnads att uppgift om ett företags sammanlagda inbetalda preliminärskatt ska vara offentlig.
- Byggnads delar vidare delegationens bedömning om att privata aktörers tillgång till offentliga uppgifter bör förbättras. Byggnads tillstyrker därmed förslaget om att en funktion för samordnad inhämtning av information om företag för privata aktörer bör införas.
- Byggnads beklagar det faktum att delegationens arbete är avslutat. Byggnads anser att det är avgörande för det fortsatta arbetet mot arbetslivskriminalitet att en central funktion under Regeringskansliet, alternativt en ny statlig myndighet, kan arbeta vidare i den anda som delegationen har representerat. En sådan instans bör kunna innefatta såväl forskning om förekomsten av arbetslivskriminalitet och möjliga åtgärder, som samordning av det operativa arbetet mot arbetslivskriminalitet. I det avseendet kan exempelvis Finlands fenomenbaserade förvaltning och forskningsinstitutet HEUNI utgöra förebild. Dessa har beskrivits av delegationen i SOU 2023:8.

Redogörelse av Byggnads ståndpunkter

Nedan följer en längre redogörelse av vissa av de ståndpunkter som framgår av ovan ställningstaganden.

Arbetslivskriminalitet inom byggbranschen

Det är med stolthet Byggnads representerar anställda inom byggbranschen, den bransch som formar vårt vackra samhälle, skapar sysselsättning och tillväxt. Dock plågas branschen av oseriösa och kriminella aktörer som tillskansar sig marknadsandelar genom fusk och lagöverträdelser. Byggnads har under lång tid arbetat målmedvetet och intensivt för att bekämpa arbetslivskriminalitet inom vår

bransch. Delegationens arbete har inneburit ett viktigt steg i riktning mot ett samordnat arbete för att bekämpa och beivra arbetslivskriminella upplägg.

Stärkt skydd för arbetstagare med arbetstillstånd

Sedan arbetskraftsinvandringen reformerades i Sverige år 2008 har vi en situation där arbetsgivarnas behov helt och hållet är styrande. Det har bland annat medfört att utländska arbetstagare hamnar i en beroendeställning i förhållande till sin arbetsgivare, vilket i sin tur skapar förutsättningar för utnyttjande av dessa arbetstagare.

Byggnads anser att det är helt nödvändigt att stärka skyddet för arbetstagare med arbetstillstånd i Sverige, samtidigt som kraftfulla sanktioner ska kunna drabba de arbetsgivare som förvägrar sina anställda de anställningsvillkor de har rätt till. Vi behöver skapa en situation som innebär att det är arbetsgivaren som får bära konsekvenserna när anställningsvillkoren inte är förenliga med de nivåer som gäller i Sverige.

Byggnads tillstyrker delegationens förslag i dessa delar, med vissa tillägg. Det är bra och nödvändigt att införa en lag som ska gälla vid tvist om lön eller annan ersättning. Om lagen ska fungera som ett skydd för den anställda behöver det emellertid i praktiken vara möjligt för denne att hävda bättre anställningsvillkor än de som arbetstillståndet grundades på. Det är i många situationer inte möjligt för en anställd att visa att andra, bättre, anställningsvillkor har överenskommits, så som förslaget från delegationen anger. Beviskravet bör i stället ange att den anställda ska göra sannolikt att andra anställningsvillkor föreligger. Vidare måste det presumeras att anställningen har pågått under hela den tid då den anställda har haft ett uppehållstillstånd i Sverige.

Stärkt skydd mot arbetskraftsexploatering och för papperslösas möjlighet att få ut lön

Arbetskraftsexploatering och utnyttjande av papperslösa arbetstagares försvarslösa ställning utgör några av de värsta formerna av arbetslivskriminalitet. Det är inte fel att beskriva vissa av de företeelser vi ser på svensk arbetsmarknad som modernt slaveri. För att bekämpa dessa företeelser måste vi införa ett regelverk som kraftigt minskar incitamenten för att exploatera människor på arbetsmarknaden. Det måste bli lättare för dessa oseriösa och kriminella företag att åka fast. Det måste även införas mer kraftfulla sanktioner. Idag är det ofta arbetstagaren som drabbas av de mest kända konsekvenserna när arbetskraftsexploatering uppdagas, i form av att denne förlorar sin försörjning och möjlighet att stanna i Sverige.

För att betona betydelsen av att konsekvenserna i stället ska riktas mot arbetsgivaren vill Byggnads uppmana Regeringen att gå vidare med förslaget om att införa en ny bestämmelse om exploatering av utländsk arbetskraft.

Byggnads tillstyrker vidare de tre förslag som delegationen presenterar avseende papperslösas möjlighet att få ut lön, under förutsättning att de utreds närmare.

Avseende förslaget om att Diskrimineringsombudsmannen ska kunna föra en arbetstagares talan behöver flera aspekter utredas. Det bör för det första utredas vilka konsekvenser det kan få för den svenska arbetsmarknadsmodellen att ge en sådan uppgift till en statlig myndighet. Vidare är det en arbetsuppgift som skiljer sig från det arbete Diskrimineringsombudsmannen bedriver idag. I det hänseendet behöver det utredas vilka kompetenser och resurser Diskrimineringsombudsmannen behöver för att hantera sådana ärenden.

Gällande förslaget om statsbidrag till arbetstagarorganisationer behöver det exempelvis säkerställas att ett sådant bidrag inte på något sätt innebär en statlig påverkan på eller inblandning i arbetstagarorganisationernas verksamhet.

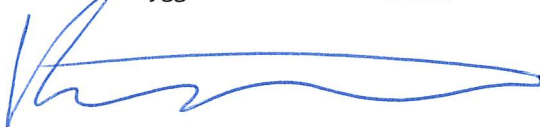
Beträffande förslaget om tidsbegränsat uppehållstillstånd behöver det exempelvis utredas vad det innebär att arbetstagarorganisationers verksamhet kan möjliggöra för enskilda att få uppehållstillstånd i Sverige. Det är en inverkan på enskildas livssituation som arbetstagarorganisationer inte har idag.

Med ovan sagt vill Byggnads vara tydliga med att vi aldrig får införa ett system som legitimerar eller skapar en struktur för utnyttjandet av papperslösa på svensk arbetsmarknad. Arbetskraftsinvandringen till Sverige ska vara reglerad och svara mot det behov som finns på svensk arbetsmarknad. Exempelvis vill Byggnads se en återinförd behovsprövning. De arbetsgivare som behöver anställa utländsk arbetskraft ska göra det på lagliga vägar. Människor som uppehåller sig och arbetar i Sverige utan laglig rätt att göra det löper alltid en risk att råka illa ut och bli utnyttjade, varför Byggnads önskar minimera förekomsten av människor som befinner sig i en sådan utsatt position.

På svensk arbetsmarknad ska alla vara trygga, säkra och garanteras anställningsvillkor i enlighet med kollektivavtal.

Med vänlig hälsning

Svenska Byggnadsarbetareförbundet

Kim Söderström